

Nationaal Pakket Veilig en Gezond Wonen en Werken

Uitkomsten van de pre-programmatische studie

Amsterdam, 5 maart 1998

H.J. Korthals Altes
T. Woldendorp

m.m.v. J. Mólck, H. Stienstra en
P. van Soomeren

Inhoudsopgave

1	Inleiding	3
2	Werkwijze	4
3	Behoeft	5
3.1	Mogelijke gebruikersgroepen	5
3.2	Wenselijkheid	5
3.3	Rol overheid	6
3.4	Overige push-partijen	6
3.5	Kostengerichte informatie	7
3.6	Actualisering	7
4	Inhoud	8
4.1	Breedte	8
4.2	Diepte	9
4.3	Conclusies	9
5	Structuur	10
6	Kennistrjecten	11
7	Doorpratend over	13
7.1	Inleiding	13
7.2	Het moment van introductie	13
7.3	Op te nemen kwaliteitsaspecten	14
7.4	Breedte vanuit het 'pakket'	14
7.5	Structuur van het 'pakket'	15
7.6	Te verwachten participatie van partijen	15
8	Samenvattende conclusies	16
	Bijlagen	
Bijlage 1	Lijst van geïnterviewden	17
Bijlage 2	Lijst van partijen die voor expertmeeting in aanmerking komen	18

1 Inleiding

Medio augustus 1997 werd van Dijk, Van Soomeren en Partners te Amsterdam gevraagd een pre-programmatische studie te verrichten voor een eventueel door Stichting Bouwresearch (SBR) in samenwerking met marktpartijen te ontwikkelen *Nationaal Pakket Veilig en Gezond Wonen en Werken*.

De SBR heeft voor ogen dat een dergelijk pakket opgezet kan worden naar analogie van het medio 1996 verschenen Nationaal Pakket Duurzaam Bouwen. Dit tweeledig boekwerk is inmiddels de bijbel voor milieuvriendelijk bouwen en heeft geleidelijk aan een monopoliepositie weten te veroveren. Interessanter is te weten dat de komst van het DuBo pakket ervoor gezorgd heeft dat er in het woud van regels en normen eenduidigheid is verschenen. Voordat overgegaan wordt tot het opzetten van een vergelijkbaar product/instrument voor veilig bouwen verdient het aanbeveling te onderzoeken hoe de externe partners tegenover het initiatief staan én of een opzet als het DuBo pakket de juiste vorm is. Deze studie beoogt dan ook discussiestuk te zijn, dat als een goede, richtinggevende en prikkelende onderlegger kan dienen op een door de SBR te organiseren overleg (panel-discussiedag) met participanten/geïnteresseerden.

2 Werkwijze

Bij het onderzoek is gekozen voor een tweeledige aanpak.

De eerste betreft *desk-research*, waarin antwoord is gegeven op een aantal onderzoeksvragen die globaal ingaan op de vraag of er behoefte is aan een dergelijk pakket, hoe de inhoud er in hoofdlijnen uit moeten zien, hoe de structuur kan zijn en welke kennistrjecten er zijn waaruit geput kan worden.

Ter ondersteuning van met name de vraagstelling over de *behoefte* zijn er tevens *interviews* geweest met personen in de bouwwereld, vertegenwoordigers van koepelorganisaties. Omdat de bouwwereld erg breed is, is gekozen voor mensen met kennis van zaken uit de volgende werkvelden:

- organisaties in de sfeer van keuring/regelgeving;
- bedrijven en koepelorganisaties in de bouw;
- ontwerpers en koepelorganisaties in ontwerp en beheer van woningbouw;
- overige organisaties (o.a. centrum Duurzaam Bouwen en ministeries).

De bevindingen uit de interviews zijn verwerkt in de antwoorden op de vragen. Een lijst van geïnterviewden is opgenomen als bijlage.

De interviewvragen waren gerangschikt naar de vier aandachtsvelden behoefte, inhoud, structuur en kennistrjecten.

Deze onderwerpen komen in de navolgende rapportage als aparte hoofdstukjes terug.

3 Behoefte

3.1 Mogelijke gebruikersgroepen

De meest *belanghebbende partijen* bij de totstandkoming van een Nationaal Pakket Veilig en Gezond Wonen en Werken zijn:

Belangrijke koepelorganisaties

- Bond van Nederlandse Architecten (BNA)
- Bond van Nederlandse Tuin- en landschapsarchitecten (BNT)
- Bond van Nederlandse Stedenbouwkundigen (BNS)
- SKG, SKH en andere keuringsinstanties
- NCP (fusie Stichting Borg en VIP)
- aannemersbonden:
  - Algemeen Verbond Bouwbedrijf (AVBB)
  - Nederlands Verbond van Ondernemers in de Bouwnijverheid (NVOB)
  - Nederlandse Vereniging van Bouwondernemingen (NVB)
  - Nederlands Verbond Toelevering Bouw (NVTB)
- VG BOUW
- Nationale Woningraad (NWR)
- Nederlands Christelijk Instituut voor de Volkshuisvesting
- Orde van Nederlandse Raadgevende Ingenieurs (ONRI)
- NNI (Nederlands Normalisatie Instituut)
- Raad voor Onroerende Zaken (ROZ)
- Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting (SEV)
- Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)

Dit zijn deels dezelfde partijen als bij Duurzaam Bouwen. Het grote verschil zit hem in de betrokken Departementen. Bij DuBo zijn dat vooral Directoraat Generaal Milieubeheer en als overkoepelend ministerie VROM. Voor veiligheid zal dat Binnenlandse Zaken zijn en de dan de Afdeling veiligheidsbeleid Directie Brandweer en Rampenbestrijding en de Directie Politie). Maar ook Sociale Zaken (wanneer het pakket ook gezondheid gaat bedienen). Een ander groot verschil is dat bij veiligheid de consument, meer dan bij DuBo, ook een belangrijke raadpleger van het pakket zal zijn.

3.2 Wenselijkheid

Wanneer gekeken wordt naar de wenselijkheid van een Nationaal pakket met als insteek veiligheid dan verschillen de meningen. Een typerende kritiek vanuit de architectenbond is dat een nationaal pakket veiligheid een uitstekend alternatief kan zijn voor het Politiekeurmerk. Het pakket Veilig Wonen zou dan in plaats van het Politiekeurmerk moeten komen. Deze reactie spruit voort uit de stelling dat architecten het keurmerk te dwingend vinden: een handboek met aanbevelingen van maatregelen en concrete oplossingen laat nog speelruimte voor creativiteit. Iets wat een keurmerk, volgens de overkoepelende bond, niet doet. Als het onderwerp veiligheid belangrijk genoeg gevonden wordt, beklijft het vanzelf en heb je geen 'dwang' nodig.

Architecten vinden het belangrijk dat ze alles over veiligheid in één document kunnen vinden (dit in tegenstelling tot mensen uit de aanleverende hoek). En een politiekeurmerk is te beperkt. De gepolste architecten vinden het Nationaal Pakket DuBo uitstekend werkzaam. Opvallend bij DuBo is dat - anders dan bij het Politiekeurmerk Veilig Wonen - het pakket een handreiking is die een opdrachtgever een heel eind op weg

helpt als hij duurzaamheid hoog in het vaandel heeft staan. Architecten kunnen de opdrachtgever eenvoudig voorrekenen welke consequenties de duurzame gedachte heeft en hem adviseren over de haalbaarheid van bepaalde deeltrajecten; in de regel is 80% financieel haalbaar en zover wil een opdrachtgever dan ook gaan, daar de resterende 20% vaak net zo duur zijn als de eerste 80%.

Voor veiligheid zou een dergelijke handreiking ook welkom zijn.

Naast de BNA ("vooral niet stimuleren deze normeringsdrang, we hebben al zoveel om rekening mee te houden") is er vanuit de toeleveringsbedrijven in de bouw minder behoefte; die lijken vooral gebaat te zijn bij deelonderwerpen ("vooral niet alles met alles verbinden").

Voorstanders van een pakket veilig wonen zullen vooral te vinden zijn in de hoek van de woningcorporaties, ministeries, individuele architecten (die al met veiligheid gewerkt hebben) en consumenten.

3.3 Rol overheid

De overheid zou een rol kunnen spelen bij het tot stand komen en verspreiden van het pakket:

- Trajectvoorlichting; de consequenties van veilig bouwen kunnen voorgerekend worden; net als het DuBo-centrum zou er een veiligheidscentrum (gekoppeld aan BiZa) kunnen komen waar de consument inzicht in de financiële consequenties kan krijgen.
- Productvoorlichting; typische veiligheidsproducten zouden in een permanent regionaal centrum uitgesteld kunnen worden (referentie: Bouwcentrum aan het Weena in Rotterdam).
- Start voorbeeldprojecten Veilig en Gezond Wonen. Het Rijk (Rijks Gebouwen Dienst) kan het goede voorbeeld te geven en alvast pilot projecten opzetten (veilig bouwen op de eigen bouwagenda zetten).
- Beleidsontwikkeling; VROM kan ten aanzien van de bouwopgave veiligheid meer betrekken in het ruimtelijk beleid.

3.4 Overige push-partijen

Deze initiërende rol is niet enkel voor de overheid weggelegd. Ook elders kunnen push-partijen gezocht worden:

- Experts, die bij de opzet van het Nationaal Pakket DuBo betrokken zijn geweest zouden bij de ontwikkeling van het nationale pakket voor veilig wonen en werken een rol kunnen spelen. Deze rol is vooral belangrijk om eventuele tegenstrijdigheid tussen duurzaamheids- en veiligheidsaspecten af te vangen. Hier volgt een voorbeeld. Ergens in Zuid Holland licht een nieuwbouwuurt fel op aan het zwerk. Dit moest om het keurmerk te krijgen. Hier heeft duurzaam bouwen het afgelegd tegen eisen vanuit veiligheidsoogpunt.
- Captains of Industry uit de projectontwikkelhoek, die in het verleden meer met veiligheidsadviezen te maken hebben gehad.
- NAI (tentoonstellingen/ lezingen over het thema).
- Vakbonden; te denken valt aan houtbond FNV (gezondheid als veiligheidsingang).
- ARBO diensten (instrumentontwikkeling ter bevordering van gezond bouwen en veiligheid in publiekskantoren).
- TU (Delft, Eindhoven) en Academies van Bouwkunst; onderwijs is nog teveel gericht op esthetiek alleen; veiligheid en duurzaamheid en gezondheid zijn aspecten waar nauwelijks aandacht aan besteed wordt gedurende de opleiding.

Enkele aldaar geïnstalleerde 'ambassadeurs' van de veiligheidsboodschap kunnen bewerkstelligen dat deze instellingen zich wat meer een push-rol voor veiligheid aan gaan meten.

3.5 Kostengerichte informatie

Vooropgesteld wordt dat de weergave van (meer)kosten van belang is opdat partijen van te voren kunnen inschatten hoe ver ze in veiligheid willen gaan.

Een praktisch probleem is dat in tegenstelling tot duurzaam bouwen, veiligheid en gezondheid zich veel moeilijker in normen (en prijzen) laten gieten. Criminaliteitspreventie en brandwerendheid wel, maar sociale veiligheid en leefbaarheid weer niet. Er wordt dan ook verwacht dat de behoefte er wel is maar dat er een clustering dient te komen van meetbare en niet meetbare aspecten.

3.6 Actualisering

Periodieke actualisering van het aangeboden materiaal wordt belangrijk geacht. Voorwaarde is dat het in een goed te beheren systeem is ondergebracht. Wanneer de inhoud regelmatig aan wijzigingen onderhevig is is het bij een losbladig systeem evident dit te structureren om een grote chaos te voorkomen. Bij het Politiekeurmerk Veilig Wonen is het door de populariteit van het instrument enigszins uit de hand gelopen. Er kwamen verschillende versies in omloop hetgeen een onbeheersbaarheid in de hand werkte: de voordelen van een losbladig systeem zijn destijds niet benut ('er zijn nooit losse vellen aangevuld, daardoor moest je, wilde je bij blijven, eigenlijk af en toe een hele nieuwe versie kopen'). Bij het Nationaal Pakket Duurzaam Bouwen is het beter geregeld en wordt het losbladig systeem periodiek aangevuld/bijgesteld. De klant blijft evenwel verantwoordelijk voor het opschonen (abonnementensysteem).

Op diskette is helemaal ideaal. Een periode met een losbladige map is evenwel onontbeerlijk om de materie naast elkaar te kunnen leggen. Dit komt nadrukkelijk naar voren bij geïnterviewden die regelmatig met het DuBo-pakket werken.

4 Inhoud

4.1 Breedte

- Enerzijds is er een groep die pleit voor een zo zuiver mogelijke benadering van het begrip 'veiligheid'. Als motivatie wordt opgevoerd dat gezondheid al met het bouwbesluit wordt afgedekt. Ook wordt gesteld dat dit een hele specifieke wereld is, daar veiligheid te certificeren valt en gezondheid eigenlijk niet. Gezondheid is een te psychologisch bolwerk: "Laat dat maar lekker bij de ARBO zitten, dat is veel te lastig om onder veiligheid te laten ressorteren." "Gezondheid: waar ligt de grens?" "Niet aan beginnen" is een geluid dat vaak gehoord werd tijdens het inwinnen van informatie. "Gedetailleerde informatie verkrijgen over meetbare, toetsbare gezonde etc. producten is op dit moment zeer moeilijk."
- Sommigen (vooral uit de toeleverende hoek) gaan nog verder en vinden dat alleen te normeren (meetbare) grootheden in het pakket opgenomen zouden moeten worden. Dat zou impliciet kunnen betekenen dat het pakket zich hoofdzakelijk zou gaan beperken tot inbraakpreventie. Dat zou zonde zijn. Een achteruitgang ten opzichte van het politiekeurmerk. Ook over het opnemen van brandpreventie wordt getwijfeld: vanuit de toeleveringshoek is men erg terughoudend: eerst moet er op Europees niveau van alles en nog wat op dit gebied bijgesteld worden waarbij het met name om Euro/SBI-klassen, testmethoden en veel politieke strijd gaat. In die context is het niet verstandig brandpreventie in het pakket op te nemen. Dit kamp pleit vooral voor het handhaven van een Keurmerk Veilig Wonen. Mogelijk naast andere op zichzelf staande keurmerken. Juist om het overzicht te behouden.
- Anderzijds is er een groep die breder wil gaan. Architecten zien de voordelen van het brede pakket met de combinatie van gezondheid en veiligheid omdat daar momenteel allerlei losse instrumenten werkzaam zijn waarbij er een aantal aspecten is dat elkaar op weg naar realisatie van een ontwerp danig in de weg zit. Terwijl een integrale benadering gewenst is. Het onderbrengen van een seniorenlabel, een handboek aanpasbaar bouwen, ARBO-aspecten en een Politiekeurmerk Veilig Wonen in een nationaal pakket is evident opdat de samenhang tussen de aspecten in beeld gebracht wordt. Ook brandveiligheid kan daar in opgenomen worden.
- Er zijn ook geluiden die aangeven dat veiligheid *onder duurzaam bouwen ondergebracht zou moeten worden (!)*, immers een veilige omgeving is een duurzame omgeving. Regelmatig terugkerende tegenstrijdigheden tussen milieu-aspecten en veiligheidsaspecten zouden zo integraal benaderd (en opgelost) kunnen worden.

4.2 Diepte

Het pakket zal in eerste instantie op *wonen* toegespitst moeten zijn. Als het om veiligheid gaat moet het toch ook bij dit instrument vooral op inbraakbeveiliging worden afgestemd. Over het algemeen wordt een pleidooi gehouden voor het geleidelijk aan oppakken van dit aspect. De relatie werkomgeving -werksfeer is namelijk onlosmakelijk verbonden en het is raadzaam eerst de ervaringen vanuit wonen en veiligheid in breder verband te evalueren alvorens ook de functie werken meegenomen gaat worden. Net als bij gezondheid geldt ook voor werken dat dit in eerste instantie ongrijpbaar is. Werken zal gerubriceerd moeten worden want voor een kantoor gelden andere eisen dan voor een bouwplaats of een chemische fabriek. In een verderop geplaatst schema is hier een voorzet voor gegeven.

4.3 Conclusies

Wanneer genuanceerd gekeken wordt naar de diepte en de breedte kan het volgende gesteld worden: de koppeling veiligheid en gezondheid is op termijn wel handig maar niet in één keer haalbaar. De markt is momenteel volop bezig de switch naar veiligheid te maken en is niet gebaat bij een plotseling bredere invulling. Temeer daar de afstemming van brandpreventie op criminaliteit/sociale veiligheid nu al moeizaam gaat dient voorzichtig omgegaan te worden met het betrekken van nieuwe actoren en belangengroepen bij de instrumentontwikkeling. Voor de lange termijn echter is het integreren van veiligheid en gezondheid zonder twijfel de beste optie.

5 Structuur

Het Veiligheidspakket zou heel goed naar analogie van het Nationaal Pakket DuBo opgezet kunnen worden. De tweedeling (nieuwbouw <-> beheer) spreekt de mensen die ermee gewerkt hebben over het algemeen aan. Zowel architecten als keurende (certificerende) instanties vinden in het DuBo systeem goed hun weg: "Prima dat het een losbladig klappersysteem is. Lekker overzichtelijk en eenvoudig om losse productgroepen naast elkaar te leggen."

Onder 'ontwerp' kan desgewenst ook 'bouw' vallen en onder 'gebruik' kan desgewenst ook 'sloop' worden ondergebracht.

Dit zal een groeiproces moeten zijn, waardoor op den duur van 'integraal ketenbeheer' (de gehele bouw- en sloopcycclus) bestreken wordt.

Binnen de twee delen zullen allereerst afdelingen moeten worden gemaakt voor de verschillende functietypen: wonen en werken; en binnen de categorie 'werken' moet een onderscheid aangebracht worden naar publiekskantoren, winkels, scholen en eventueel industrie.

Elke afdeling kan vervolgens weer in ontwerponderdelen uiteen worden gelegd. Voor elk van die onderdelen volgt dan een geïntegreerde set van aanbevelingen voor veiligheid en (later ook) gezondheid.

Band 1

Deel A: Ontwerp

Deel B: Bouw

Band 2

Deel A: Gebruik/beheer

Deel B: Renovatie/sloop

uitwerking inhoudsopgave deel A (deel B analoog)

Afdelingen:

- 1 Woningen
- 2 Publiekskantoren
- 3 Winkels
- 4 Scholen
- 5 Industrie

Onderafdelingen (herhaalt zich bij elke afdeling):

- 1 Buitenschil
- 2 Hoofdentrees
- 3 Vluchroutes
- 4 Liften
- 5 Bergingen/opslagloodsen
- 6 Overige ontwerponderdelen

De ontwerponderdelen beperken zich tot die waarin veiligheid en/of gezondheid relevante thema's zijn.

6 Kennistrjecten

Het Nationaal Pakket Veilig Wonen en Gezond Werken kan op de volgende (bestaande of in ontwikkeling zijnde) *kennistrjecten, instrumenten en regelgevingen* aansluiting vinden.

- 1 Nationaal Keurmerk Veilig Wonen, de delen nieuwbouw en bestaande bouw.
- 2 Bouwbesluit.
- 3 ARBO-wet, Bouwprocesbesluit.
3A Overige activiteiten en procesbesluiten die uit de ARBO-wet voortkomen
- 4 SBR-reeks 'Beveiliging van gebouwen'
- 5 MER-regeling (MER = Milieu Effect Rapportage; het ministerie van Binnenlandse Zaken studeert op dit moment op de invoering van een analoge procedure voor veiligheidsaspecten de 'Veiligheids Effect Rapportage')
- 6 Project 'Veilig Ondernemen' van het Nationaal Platform Criminaliteitsbeheersing; dit traject moet uitmonden in de invoering van een 'Keurmerk Veilig Ondernemen'
- 8 Checklist Veilige School en schoolomgeving (ASVOS Amsterdam) en Checklist Sociale dienst en veiligheid (Van Dijk, van Soomeren en Partners in samenwerking met de Gemeentelijke Sociale Dienst Amsterdam).
- 9 Publicaties Nederlands Instituut voor Arbeidsveiligheid, Amsterdam
- 10 Publicaties Vrouwen Advies Commissies (gebundeld in Landelijk Orgaan).

De genoemde kennistrjecten zijn vaak maar op één functietype van toepassing en bovendien vaak ook maar op één schakel in de keten; publicaties en instrumenten die over de ontwerpfasen gaan, zeggen vaak niets over de bouwfasen en omgekeerd.

Onderstaande matrix geeft van deze specialisaties het overzicht.

Werkfuncties zijn gebundeld onder de kopjes 'kantoren'.

De nummering komt overeen met die in bovenstaande lijst is gehanteerd.

Overzicht relevantie bestaande kennis- en regelgevingstrajecten per functie en per schakel in de keten

Relevante kennistrjecten en regelgevingen 'Nationaal pakket Veilig Wonen en Werken'								
	deel 1: nieuwbouw				deel 2: beheer			
	1A ontwerp		1B bouw		2A beheer		2b sloop	
thema	1A1 woningen	1A2 kantoren	1b1 woningen	1b2 kantoren	2A1 woningen	2A2 kantoren	2b1 woningen	2b2 kantoren
inbraak, diefstal	1, 2, 4	4, 6	-/-	-/-	1	-/-	x	x
vandalisme	1, 4	1, 4	-/-	-/-	1	-/-	x	x
agressie	x	x	x	x	x	8	x	x
onveilig- heidsbele- ving	1, 4	1, 4	x	x	1	8	x	x
ongevals- veiligheid	9	9	3	3	9	9	3	3
werk- omstandig- heden	10	3A	3	3	10	3A	3	3
werken met gevaarlijke stoffen	x	3	x	3	x	3A	3	3
externe veiligheid grote werk- locaties	x	5	x	5	x	5	x	5
brand- veiligheid	1, 2, 4	2, 4	3	3	1, 4	4	3	3

1, 2 = kennis/regelgeving te vinden in: zie lijst
 -/- = kennis/regelgeving ontbreekt nog
 x = thema op deze sector niet van toepassing, kennis/regelgeving dus onnodig

7 Doorpratend over....

7.1 Inleiding

Op 13 januari 1998 is een discussiepanel georganiseerd, waarin met deskundigen en potentiële marktpartijen doorgepraat is op het idee van een 'nationaal pakket'. Er is voor gekozen de uitkomsten van dit gesprek als los hoofdstuk toe te voegen aan het rapport.

Aanwezig waren:

- Mevrouw Ir. B. van Bakel, Ministerie van Binnenlandse Zaken (BiZa), Directie Politie, afdeling VJZ, projectleider Politiekeurmerk Veilig Wonen.
- De heer A.J. van Yperen, Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid (SoZaWe), Directie Arbeidsomstandigheden.
- De heer ing. H.H. Huis in 't Veld van de Nederlandse Vereniging van Ondernemers in de Bouw (NVOB).
- De heer Ir. A.J. Molendijk van de Bond van Nederlandse Architecten (BNA).
- De heer ing. A.L. Esveld van de Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG).
- De heer ing. G. Straatsma van het Ministerie van VROM, Directoraat Generaal Volkshuisvesting.

Gastheer was de heer G.J.M. Mars van de Stichting Bouwresearch (SBR). Aanwezig waren ook de opstellers van het rapport, de heren Drs. H.J. Korthals Altes en ing. T. Woldendorp van Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP).

7.2 Het moment van introductie

De NVOB vindt de manier/het moment waarop het Nationaal Pakket zou komen heel ongelukkig. Het verhaal van introductie wordt zwakker naarmate het Keurmerk steviger geworteld raakt. Er zijn teveel overeenkomsten. De vraag is of het pakket ook wat toevoegt aan de bestaande wetgeving.

BiZa is geen voorstander van een snelle introductie, omdat de markt en de consument nu net langzaam aan het wennen is aan Veiligheid en het Politiekeurmerk Veilig Wonen net de pioniersfase ontstijgt. De BNA wordt regelmatig gebeld door verontruste architecten, die vinden dat er teveel veranderingen zijn (een onrustige 'pseudo-regelgeving'). Nu dreigt er weer iets nieuws *naast* een net geïntroduceerd instrument (Politiekeurmerk) te komen. Een professioneel ontwerpmiddel, dat echt een handreiking biedt voor architecten is voor de BNA te verkiezen boven welk Keurmerk dan ook.

De NWR (niet aanwezig, maar bij monde van de heer Mars) is 'voorzichtig positief' over een Nationaal pakket, maar is net als BiZa van mening dat er momenteel wel erg veel op de markt is en vindt dat te allen tijde verdubbeling voorkomen dient te worden. De NWR waarschuwt dan ook voor een te snelle regelgeving.

De VNG zegt dat het ei van het keurmerk maar eerst eens gelegd moet worden. Aandacht voor de ontwikkeling van een nationaal pakket veilig wonen is er wel. Subsidies zijn er vanuit de VNG evenwel momenteel niet te verwachten.

7.3 Op te nemen kwaliteitsaspecten

Vanuit VROM komt de vraag welke veiligheid we moeten 'tackelen'. Want als je eenmaal bezig bent met wat je onder zo'n pakket zou willen laten ressorteren moet je haast wel een brede bril opzetten: gebruiksveiligheid en brandveiligheid komen dan om de hoek kijken. VROM is huiverig dat het instrument snel te breed wordt en daarmee niet meer werkbaar is.

SoZaWe zit meer op de lijn van 'alle instrumenten die in de bouwwereld een bijdrage kunnen leveren zijn mooi meegenomen'.

Voor de VNG is het belangrijkste dat de *ontsluiting* van informatie goed geregeld moet zijn. Meer dan dat je echt nieuwe regels gaat bedenken en vastleggen gaat het erom dat de *toegang* tot die regels beter geregeld is. Reëel probleem is dat 'betrokkenen in de bouw meer regels willen voor anderen maar niet voor zichzelf'. In de bouw willen we eenvormigheid, duidelijkheid, inzichtelijkheid. Daardoor is het Bouwbesluit er ook gekomen. Belangrijk is toch ook, dat geldt voor DuBo en ook voor veiligheid dat je in deze trends onder een breder publiek toegankelijk wilt maken, dus je moet niet alleen de informatie ontsluiten, maar ook het *bewustzijn* ontsluiten. Dat er op meerdere echelons over gedacht wordt draagt daartoe bij. De BNA vindt dan ook dat niet alleen bij het ontwerp de aandacht er moet zijn, maar ook in het gebruik/beheer, iets waar eerder in de discussie vanuit VROM en de NVOB ook al op wezen werd. Bij verkeerd gebruik zijn de ontwerpmaatregelen voor niets geweest.

De BNA waarschuwt voor een al te brede lading. Dit naar aanleiding van de opgevoerde stelling dat veiligheid bij duurzaamheid ondergebracht zou kunnen worden. Hetgeen betekent dat je op een aantal thema's keuzes moet maken en daarop vervolgens specifieke zaken meeneemt. Die thema's moeten afzonderlijk toegankelijk zijn.

7.4 Breedte vanuit het 'pakket'

De breedte

De NVOB wil liever geen relatie leggen met 'werken', dan is het eind zoek. BiZa vindt een brede aanpak vooralsnog niet slim; duidelijkheid is vooralsnog geboden en daar gaat wel wat tijd in zitten om een compromis te bereiken, alleen al voor de functie 'wonen'. Over de breedte vindt de VNG dat er te zijner tijd een Nationaal pakket Utiliteitsbouw zou kunnen komen, maar dat de aandacht eerst gericht moet zijn op wonen om een al te brede opzet te voorkomen. Het moet toch vooral over wonen gaan, zo lijkt ook de algehele mening van de vergadering.

Ook gezondheid zal erbuiten gelaten moeten worden, daar is al een aantal organisaties actief en bestaan er instrumenten, waaronder het product dat de SBR zelf ontwikkeld heeft, getiteld 'Binnenmilieu factoren voor kantoren'.

De diepte

Over de noodzaak van normeren vindt een deel van de vergadering het evident dat normen gesteld moeten worden wanneer een *vermoeden* onderbouwd kan worden en de norm technisch *hard* gemaakt kan worden. Daarnaast zijn er geluiden waaruit blijkt dat er duidelijk behoefte is aan inzichten, het toegankelijk maken van juist die aspecten, die niet te normeren lijken te zijn.

De NVOB is het grondig oneens met een optie van vrijblijvendheid. Bij DuBo waren er ook eisen ten aanzien van PVC, waar iedereen over struikelde (qua zwaarte) totdat bleek dat PVC bij hergebruik een uiterst gunstige levenscyclus vertoonde. De VNG vindt dat 'je meer bereikt door te wijzen op eigenbelang dan door te eisen'. Een mening die vanuit de architectenbond zeker wordt onderschreven.

VROM wil heel graag Sociale Veiligheid in en rond de woning behandeld zien in het 'pakket', bijvoorbeeld door aanbevelingen te geven over achterpaden. Juist dan krijg je verbanden (relaties tussen inbraakpreventie, verkeersveiligheid, brandveiligheid, speelwaarde en verblijfskwaliteit) in beeld. Door het leggen van die relaties krijg je ook zicht op welke aspecten van veiligheid regelgevend zouden moeten worden (opname bouwbesluit) en welke meer vrijgelaten zouden moeten worden (toegankelijkheid van de informatie). Maak eens een lijst van belangrijke items die niet in het Bouwbesluit staan (zoals die bewuste achterpaden) en waar je wel graag algemene veiligheidsadviezen op zou willen geven. Ook de SBR wil heel graag Sociale Veiligheid meenemen en is zich ervan bewust dat het normeren moeilijk is op een flink aantal aspecten. De stelling moet dan ook luiden 'In het Nationaal Pakket zullen zoveel mogelijk aanbevelingen gedaan worden; als deze meetbaar zijn zullen deze genormeerd worden'.

7.5 Structuur van het 'pakket'

Er bestaat in de vergadering net als bij de geïnterviewden sterke voorkeur zo mogelijk de kosten per eenheid en de meerkosten zoals dat in het DuBo-pakket is opgenomen ook bij een Pakket over veiligheid op te nemen. Over brandveiligheid wordt echter gediscussieerd. De VNG vindt dat bij een Nationaal pakket heel erg nagedacht moet worden over brand(veiligheid). Je moet voorkomen dat je een ietwat moeilijk werkbaar pakket filosofieën/ concepten over brand krijgt zoals dat door Biza is vervaardigd. Een Nationaal Pakket over veiligheid zou ook net als bij DuBo afname kunnen vinden bij de consument. Die heeft bij DuBo zijn weg gevonden. 'Technische taal' blijkt niet het struikelblok te zijn, meldt de vertegenwoordiger van de NVOB. Knelpunt is (en dat zou bij het item veiligheid beter begeleid kunnen worden) dat bewoners weliswaar duurzame producten aanschaffen, maar dat het gebruik onjuist is waarmee afbreuk gedaan wordt aan de doelstelling.

7.6 Te verwachten participatie van partijen

De belangstelling vanuit de architectenbureaus voor informatie over 'nieuwe' thema's is gering. Daar leeft ten eerste niet zo'n bijschoolgevoel en ten tweede is het gros van de nederlandse architecten éénmans- of tweemansbureaus en voor deze bureau's is het niet haalbaar nog naar allerlei cursussen en workshops ter verbetering van de vakbekwaamheid te gaan. Belang hebben ze wel, maar om mee te denken zijn ze niet flexibel genoeg in hun tijdsbesteding. Dit in tegenstelling tot Engeland, waar 'continuing professional development' hoog aangeschreven staat. Op zich is dit heel jammer, daar volgens BiZa er op gerekend was dat vanuit de architectuurhoek een prikkel tot creatieve innovatie zou komen. Mogelijk is die innovatie er wel, maar wordt daarvan nooit iets bekend juist doordat architecten nauwelijks naar workshops, cursussen e.d. komen. De BNA haakt af als je oppervlakkig gaat graven (en vastleggen). Er zal aanvullend onderzoek moeten komen voor je moeilijk meetbare begrippen als sociale veiligheid in normen gaat vangen en vastleggen. BNA wil wel samen met SBR een instrument ontwikkelen waarin de weg naar juiste beslissingen in moeilijke materie helder ontsloten wordt. Daartoe zouden 'concepten' uitgewerkt moeten worden: voor elke woning- en verkavelings-type één concept; en dan voor elk concept alle relevante veiligheidsaspecten doorlopen en integraal (dus ook op hun samenhang en eventuele strijdigheid) in beeld brengen.

8 Samenvattende conclusies

Uit de pre-programmatische studie en de daarop gehouden expert-meeting zijn de volgende conclusies te trekken.

- Er is behoefte om geleidelijk een Nationaal Pakket Veiligwonen te gaan ontwikkelen.
- Uit de paneldiscussie is daartoe een positieve impuls gekomen.
- SBR kan in de loop van dit jaar een start maken.
- Het moet zich toespitsen op veiligheid, niet op gezondheid.
- Sociale veiligheid (*woonomgeving*) wordt als thema in het pakket opgenomen, evenals brandveiligheid en verkeersveiligheid op punten waar deze met elkaar en met sociale veiligheid samenhangen.
- Het pakket is toegespitst op 'wonen', 'werken' blijft vooralsnog buiten beschouwing.
- De ontwerpfase staat voorop, de beheerfase is een vervolgonwikkeling.
- Er kan een pakket komen dat bruikbaar is voor zowel professionals als consumenten.

Samenvattend ziet de SBR voldoende aanleiding om een haalbaarheids-onderzoek te laten doen naar een Nationaal Pakket Veilig Wonen dat met name toegesneden is op gebruik door (in deze volgorde): architecten, gemeenten/VNG, consumenten, de bouwnijverheid. Ministeries (VROM, BIZa, SoZaWe) hebben er belang bij als instrument zodat de veiligheids-principes op de werkvloer en in het gebruik optimaal toegepast worden. Regelgeving zal dan geen 'dode letter' worden, het 'pakket' zal de toepassing en het tot leven komen van het bouwbesluit bevorderen. VROM heeft er daarom alle belang bij, de activiteiten van SBR in één stroom te brengen met het onderzoek rond de herziening van het bouwbesluit.

Bijlage 1 Lijst van geïnterviewden

Politie Preventieteam projectleider samenwerken aan veilig wonen Regio
Utrecht en Eemland
de heer F. van de Kant

Stichting Kwaliteit Gevelelementen
de heer F. Zandstra

Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting
de heer R. Scherpenisse

Nederlands Verbond Toelevering Bouw (NVTB)
de heer R.J. Wijnands, directeur

Nederlands Verbond van Ondernemers in de Bouw (NVOB)
de heer Baars

Nederlandse Bond van Timmerfabrikanten (NVTB)
de heer J.A. Douma

Bond van Nederlandse Architecten
Vertegenwoordiger onderzoekswerkgroep STARO
de heer A.J. Molendijk

Architectenbureau Henri Stol, Hillegom
de heer Hartevelt, bouwkundig ingenieur

Ministerie van Binnenlandse Zaken
Afdeling Veiligheidsbeleid, Directie Politie
mevrouw B. van Bakel

Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
de heer A.J. van Yperen

Daarnaast zijn losse contacten uit de architectuur en bouwnijverheid op
onderdelen gepolst.

Bijlage 2 Lijst van partijen die voor expertmeeting in aanmerking komen

1 Organisaties in de sfeer van keuring/regelgeving

Stichting Kwaliteit Gevelelementen/ Stichting Kwaliteit Hout)

Veiligheidsadviseurs en keurmeesters Politiekeurmerk Veilig Wonen

Nederlands Normalisatie Instituut

Nederlands Preventie Instituut

Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting

2 Bouwbedrijven en koepelorganisaties in de bouw

Algemeen Verbond Bouwbedrijf (AVBB)

Nederlands Verbond van Ondernemers in de Bouw (NVOB)

Stichting Standaardbestek Burgerlijke & Utiliteitsbouw (STABU)

Nederlandse Verbond Toelevering Bouw (NVTB)

Nederlandse Bond van Timmerfabrikanten (NBvT)

Vereniging van Kunststof Gevelelementenfabrikanten (VKG)

Vereniging Metalen Ramen en Gevelbranche (VMRG)

Projectontwikkelaars met ervaring met veilig bouwen:

- Koninklijke Volker Stevin;
- Nijhuis Bouw;
- MAB.

Timmerfabriek De Vries Gorredijk

3 Ontwerpers en koepelorganisaties in ontwerp en beheer van woningbouw

Bond van Nederlandse Architecten (BNA), onderzoekswerkgroep STARO

Architecten met ervaring met 'bouwen onder keurmerk Veilig Wonen':

- Architectenbureau Verheijen Verkoren De Haan, Leiden.
- Architectengroep, Amsterdam.
- Architectenbureau Henri Stol, Hillegom.

Nationale Woningraad NWR

Nederlands Christelijk Instituut voor de Volkshuisvesting

Woningbouwverenigingen met ervaring met 'bouwen onder keurmerk Veilig Wonen'

- Noordwijkerhout, St. Anthonius van Padua.
- Sassenheim, De Vooruitgang.
- Waddinxveen, Woningcorporatie Midden Holland.
- Hillegom, PAGO.

4 Overige organisaties

Centrum Duurzaam Bouwen

Nederlands Instituut voor Arbeidsomstandigheden

Stichting Consument en Veiligheid

Vakbladen bouwwereld